

Utveckling av mentaliseringsförmågan

Niki Sundström

Centralt för utveckling av mentaliseringsförmågan är:

- Agentskap
- Mentala representationer
- Affektreglering
- Joint attention
- Språk
- Pedagogik

2010-10-17

Niki Sundström

2

Agentskap

- Översatt från engelskans agency.
- Det handlar om att känna ansvar för hur man mår och att man kan påverka sitt mående.
- Man har en upplevelse av att man kan få saker att hända.
- Motsatsen är passivitet.
- Agentskap är nödvändigt för att man ska kunna bli frisk från sjukdom och för att man ska må bra.

2010-10-17

Niki Sundström

3

Mentala representationer

- Utvecklingen sker från att förstå mentala tillstånd som förklaring till handlande - till att förstå att mentala tillstånd har en representativ funktion.
- Att förstå målinriktat handlande ur ett multipelt perspektiv. Där flera perspektiv kan jämföras, tex nuvarande-möjliga, dåtid-nutid-framtid.

2010-10-17

Niki Sundström

4

Mentala representationer

- Multipla modeller av samma situation.
- Ha något i "mind" som inte är närvarande.
- Låtsaslek
- Flashbacks, paranoida projektioner, depressivt grubblande. Då är personens "mind" inte längre representativt.

2010-10-17

Niki Sundström

5

Affekter

- Affektreglering
- Impulskontroll
- Känna igen känslor
- Uttrycka känslor
- Dela känslor

2010-10-17

Niki Sundström

6

Affekter

- Från att använda affekter som en signal för att förutse beteenden till att känna igen känslor som mentala tillstånd i sig själv och andra.

2010-10-17

Niki Sundström

7

Affekter

- Tre mån ålder föredrar barnet att inte riktigt kunna förutse en händelse. Moderns uttryck ska vara nära, men skilja sig från barnets eget.
- Barnets uppmärksamhet flyttas från sitt kroppsliga själv i den fysiska omgivningen till sitt mentala själv i den sociala världen.
- Från direkt fysisk omvårdnad till omvårdnad genom emotionell kommunikation. Leder till att barnet utvecklar mentala affektrepresentationer.

2010-10-17

Niki Sundström

8

Affektrepresentationer

- Utvecklas genom tidiga speglade interaktioner. Hjälpa barnet med reglering av känslor, tröst.
- Spegling - svarar på, reflekterar över och uttrycker barnets inre tillstånd.
- Modern visar att det inte är hennes känsla utan en medvetenhet/förståelse för barnets inre tillstånd.
- Speglingen måste vara "markerad", t ex kombinera ett lite ironiskt ansiktsuttryck samtidigt som man visar ett omhändertagande eller visa barnets uttryck fast långsamt eller uttrycka delar av barnets känsla.

2010-10-17

Niki Sundström

9

Vad kan gå fel?

- Inte markerad, tex att mamman är arg och uttrycker sin ilska mot barnet.
- Markerad, men inte överensstämmande med känslan. – Oj, vilken elaking du är! Kan leda till en fragmenterad känsla av själv.

2010-10-17

Niki Sundström

10

Joint attention

- Uppmärksamhet har alltid viktig roll för mentaliseringsförmågan.
- Detta gäller även under utvecklingen av mentaliseringsförmågan.

2010-10-17

Niki Sundström

11

Joint attention

- Dyadisk
- Triangulation, vid ca 6 mån.
 - Dela komplex upplevelse med andra.
 - Olika reaktioner på samma objekt.
 - Kunskap om objektet, men också den andre genom objektet. Mamma är annorlunda än jag på vissa sätt, tex mamma har sin egen attityd till en leksak.
- Uppfatta hur andra ser/uppfattar mig/känner om mig.

2010-10-17

Niki Sundström

12

Språk

- Språk och mentalisering nära knutna till varandra.
- Mentalisering behövs för utveckling av språk och språket stärker mentaliseringsutvecklingen.

2010-10-17

Niki Sundström

13

Pedagogik

- Centralt för utvecklingen
- Kulturell kunskap
- Joint attention
- Affektreglering

2010-10-17

Niki Sundström

14

Utveckling av mentaliseringsförmågan

- Teleologisk hållning
- Psykisk ekvivalens
- Låtsas läge

2010-10-17

Niki Sundström

15

Teleologisk hållning

- Utvecklas vid ca 9 mån.
- Erfarenheter känns giltiga bara när konsekvenserna är synliga.

2010-10-17

Niki Sundström

16

Teleologisk hållning

- Handlingar bedöms utifrån synbara resultat.
- Känslor kan inte hanteras genom reflektion.
- Hos vuxna ökar risken för impulsiva handlingar (att göra något för att hantera ångesten).

2010-10-17

Niki Sundström

17

Psykisk ekvivalens

- ▶ Uppnås vid ca två års ålder.
- ▶ Man likställer den inre verkligheten med den yttre.
- ▶ Egna tankar och känslor måste vara sanna.
- ▶ Mentala tillstånd uppfattas som sanna, tex drömmar och flashbacks.

2010-10-17

Niki Sundström

18

Låtsasläge (*pretend mode*)

- Uppnås vid ca 2-3 års ålder.
- Den yttre verkligheten är helt skild från den inre. Verklighet och fantasi är helt åtskilda.

2010-10-17

Niki Sundström

19

Utveckling av mentaliseringsförmågan

- Utvecklad i 4 – 5 års ålder.
- Handlingar förstås/länkas samman med mentala tillstånd (i kontrast till teleologisk hållning).
- Tankar och känslor är varken för verkliga (psykisk ekvivalens) eller för överkliga (låtsasläge), utan "lagom" verkliga.
- Fantasi och verklighet skiljer sig åt, men det finns en förbindelse mellan dem.

2010-10-17

Niki Sundström

20

Mentalisering (i relation till andras tankar och känslor)

- ▶ Vetskapen om att man inte kan veta vad andra människor tänker eller känner, men att inte heller alltid bli konfunderad av andras tankar.
- ▶ Frånvaron av paranoida tankar.
- ▶ Begrundande och reflektion.
- ▶ Perspektivtagande.
- ▶ Öppenhet och nyfikenhet för vad andra tänker och känner.
- ▶ Förlåtande hållning.
- ▶ Förutsägbarhet.

2010-10-17

Niki Sundström

21

Mentalisering (upplevelse av eget mentalt fungerande)

- ▶ En balanserad attityd beträffande påståenden om egna och andras mentala tillstånd.
- ▶ Rikt inre liv.
- ▶ Utvecklingsperspektiv.
- ▶ Realistisk skepticism – egna känslor kan vara förvirrande.
- ▶ Konflikt – medvetenhet om att man kan ha oförenliga tankar och känslor.
- ▶ Intresse för olikhet – på vilket sätt andras inre är olikt ens eget.
- ▶ Medvetenhet om känslors påverkan.
- ▶ Medvetenhet om förmedvetet fungerande, t ex i en konflikt.
- ▶ Ett genuint intresse för ens egna tankar och känslor.

2010-10-17

Niki Sundström

22
